

Krigsseiler-enkene umyndiggjort i ti år

Skammelig etter- krigshistorie avdekkes: Enker etter falne krigsseilere måtte helt frem til 1956 søke Rikstrygdeverket om tillatelse til å ta ut sine egne penger av banken.

HALVOR HEGTUN

En kvinne på Sørlandet setter seg ned med sin fyllepenn en novemberdag i 1945. Brevet hun skriver er ydmykt: «Til Rikstrygdeverket. På min konto i Tverdal-søns Sparebank er innsatt kr. 8571,43. Vil derfor søke om at kunne trekke kr. 571,43 til kjøp af klær, da jeg i den tid krigen har vart ikke har hatt

anledning til at anskaffe noget.»

Mannen hennes døde som 27-åring i mai 1941, da båten han seilte med, ble torpedert sør for Grønland. Ved krigens slutt fikk enken og den syv år gamle datteren utbetalt tilsammen 15 000 kroner i et en gangs erstatningsbeløp.

Men pengene kan ikke disponeres fritt. De blir satt inn på sperret konto, og Rikstrygdeverket må samtykke til samtlige uttak i ti hele år. Praksisen blir gjort gjeldende for alle enker etter krigsseilere.

Godkjent

En snau måned etter at sørlandskvinnen har søkt om å få bruke noen av sine kroner til klær, blir søkna-

den behandlet med positivt resultat av Rikstrygdever- kets kontor for statistikk og rentesaker. De 571 kronene kan utbetales, fremgår det av et standardformulert svarbrev, «men forutsettes brukt til det i søknaden nevnte formål, nemlig: Kjøp av klær.»

Det går flere år før hun kryper til korset og ber om å få ta ut noen kroner til. Bre- vene, som familien oppda- ger lenge etter hennes død i 1991, er alltid like forsiktige i tonen, og alltid undertegnet med «ærbødigst»:

«Jeg vil hermed høre med Dem om jeg kan ta ut kr. 1000,- av Rikstrygdeverkets bankbok til å dekke utgifte- ne til ved og skatt.»

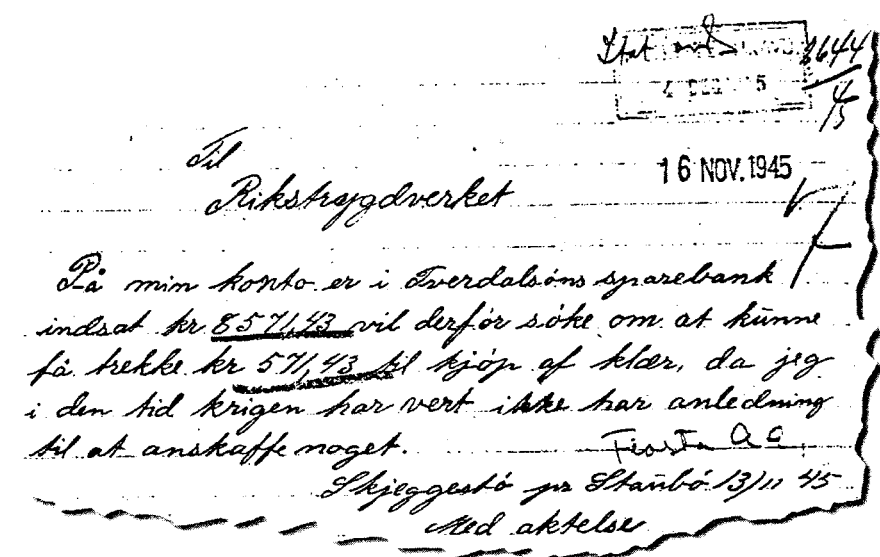
«Jeg vil hermed høre med Dem og jeg kan få lov til å ta ut kr. 500,- til kjøp av ved og

koks til vinteren.» - Denne saken har virkelig gått inn på meg, sier den tidligere krigsseileren, forfatteren og NORAD-mannen Leif Vetlesen.

Sårrende

- Mange av disse kvinnene befant seg under krigen i en meget vanskelig økonomisk situasjon - og dette på toppen av engstelsen for man- nen og hans skjebne der ute. Var det én ting de lærte i denne tiden, var det nett- opp å husholdere med de sparsomme midlene som kom deres vei. Derfor virker formynderskapet over en- gangs-erstatningen dobbelt sårende og utfordrende.

Det er en kjent sak at mange krigsseilere ble ut- satt for en ydmykende for-

YDMYKENDE: Enker etter norske krigsseilere måtte i årevis sende søknadsbrev til Rikstrygdeverket for å få ut penger fra «en- gangserstat- ningen» som sto på sperret konto.

mynderholdning da de vendte hjem, fastslår Vetlesen. Krigsseilere som søk- te om økonomisk bistand fra Nortraships Sjømanns- fond, fikk tildelt «til gode- lapper» som de kunne gå i butikken med og skaffe seg klær og andre livsnøvden-

digheter. På denne måten ville Nortraship gardere seg mot at sjøfolkene satte pen- ge overstyr.

At også enkene er blitt gjenstand for tilsvarende umyndiggjøring, har imid- lertid vært ukjent for de al- ler fleste inntil nå. Etter alt å

dømme har det med disse kvinnenes beskjedenhet og usynlighet i samfunnet å gjøre, tipper Vetlesen.

Førstekonsulent i Riks- trygdeverket, Per Augustad, sier at man forgojes har lett etter dokumentene som ga hjemmel til å umyndiggjøre

krigsseiler-enkene på denne måten. Det er også begren- set hvilke ressurser Riks- trygdeverket kan sette inn på å søke etter dokumenter som i dag bare har historisk interesse, fremholder Aug- stad overfor Kristiansand- avisen Fædrelandsvennen.